

AKÚ PRÍPRAVU NA SVET PRÁCE ŽELÁME (NIELEN SVOJIM) DEŤOM ALEBO AKO SA PÍSALI ŠTANDARDY PRE KARIÉROVÚ VÝCHOVU A KARIÉROVÉ PORADENSTVO V SYSTÉME VÝCHOVNÉHO PORADENSTVA A PREVENČIE

Mária Jaššová, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

Minulý rok o takomto čase vznikol článok¹ o podpore kariérovým poradcom v rámci *Národného projektu Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie k inklúzii a úspešnosti na trhu práce*. K vtedy čerstvým materiálom, webinárom a vzdelávaniam pribudli tento rok ďalšie zdroje, ktoré môžete nájsť na podstránke projektu², kde sa priebežne dopĺňajú. Významnou tohtoročnou úlohou bola aj práca na obsahovom štandarde pre kariérovú výchovu a kariérové poradenstvo (KVakP), ktorý v čase písania tohto článku už mal za sebou jazykovú korektúru a čakal na uverejnenie; obsahový štandard dopĺňa procesné štandardy pre kariérovú výchovu a kariérové poradenstvo v škole a v poradenskom zariadení, ktoré sú práve rok dostupné pre odborníkov i laikov na stránke VÚDPaP³ spolu s ďalšími procesnými štandardmi ako súčasť metodického usmernenia. Štandardy vznikali ako oporný bod pre užívateľov i poskytovateľov odbornej starostlivosti v školstve v rámci národného projektu. Pre všetky deti a ich rodiny na celom Slovensku majú byť zárukou kvalitnej odbornej starostlivosti; pre jej poskytovateľov, čiže odborných a pedagogických zamestnancov v poradenských zariadeniach a na školách majú slúžiť ako opora a prehľad možností, ktoré odborník využíva podľa svojho odborného úsudku a individuálnych potrieb konkrétnych detí a ich rodín.

Na tvorbe obsahového štandardu KVakP sa podieľali okrem interných expertov VÚDPaP viacerí odborníci z poradenských zariadení, škôl i z akademického prostredia.⁴ Počas vyše polročného obdobia tvorby štandardu prebehlo viacero kôl pripomienkovania zo strany odborníkov z poradenskej praxe. Do pripomienkovacieho procesu sa zapojili i odborníci zo Štátneho pedagogického ústavu. Po zapracovaní pripomienok boli štandardy predstavené hodnotiteľom, ktorí svojimi návrhmi štandardy dotvárali. Nakoniec dokument prešiel recenzentským konaním, v ktorom taktiež boli vznesené viaceré podnety a tie boli zapracované do finálnej verzie.

Pri tvorbe oboch typov štandardov mali autori pred sebou cieľ vytvoriť taký model starostlivosti v oblasti kariérovej výchovy a kariérového poradenstva, ktorý čerpá z overených skúseností

¹ https://www.euroguidance.sk/document/casopis/18/07_KPJ_2-2020_18_Jassova.pdf

² <https://vudpap.sk/x/projekty/standardy/vzdelavanie-a-rozvoj-ludskych-zdrojov/inspiracie-a-zdroje-pre-kvakp/>

³ <https://vudpap.sk/standardy/>

⁴ Užší autorský tím tvorili Ing. Ivona Blahovcová, PhDr. Ľubomíra Dunčáková, PhDr. Marián Groma, PhD. Doc, PhDr. Alena Hrašková MPH, Mgr. Eva Kaufmann; za VÚDPaP sa na tvorbe podieľali Mgr. Štefánia Hrivňáková, Ing. Mgr. Eva Kozelnická a Mgr. Mária Jaššová. Hodnotiteľmi boli Mgr. Peter Humay a Mgr. Ivan Moravčík. Recenzentom bol Mgr. Martin Martinkovič, PhD.

a dobrej praxe zo Slovenska i zo sveta a pripravuje deti a mladých ľudí na plnohodnotný a zmysluplný – nielen pracovný – život v dospelosti. Preto sa kládol dôraz na niekoľko princípov: odklon od z psychometrických metód a diagnostiky prostredníctvom testov smerom k dynamickému posudzovaniu kariérového vývinu, zmena zamerania z jednorazových intervencií v tranzitívnych obdobiach k dlhodobej a systematickej kariérovej výchove od útleho veku, a rozšírenie odborného pôsobenia v oblasti kariérového rozvoja od jedného odborníka – k multidisciplinárnej spolupráci kariérových poradcov s pedagógmi, špeciálnymi pedagógmi, školskými podpornými tímami a ďalšími zainteresovanými aktérmi. Zároveň boli pri tvorbe štandardu kľúčovými princípmi i inkluzívnosť a individualizácia kariérovej výchovy a kariérového poradenstva, ktoré zabezpečujú prispôsobovanie starostlivosti tak, aby rešpektovala a reagovala na rozmanité potreby detí, žiakov a študentov v rôznych životných situáciách. Vyššie opísané princípy sú pretkané obsahovým štandardom v celej jeho štruktúre a sú rozpoznateľné v jednotlivých kapitolách: v teoretických východiskách, v časti venovanej diagnostike a posudzovaniu kariérového vývinu, i v časti venovanej intervenciám (nepriamym a priamym) a napokon i v príklade dobrej praxe. Len pre úplnosť uvádzame, že uvedená štruktúra rešpektuje členenie navrhnuté pre všetky obsahové štandardy vznikajúce v dielni VÚDPaP.

V časti *Posudzovanie kariérového vývinu a diagnostika v KVaKP* sa nachádzajú nielen návrhy metód a postupov, stručné charakteristiky diagnostických nástrojov, ale tiež opis rámcov multidisciplinárnej spolupráce a špecifiká pri práci s deťmi s rôznymi znevýhodneniami. Zdôraznená je aktívna rola žiakov a študentov nielen pri ich sebahodnotení a sebaopisovaní v kontexte kariérového vývinu, ale aj pri poskytovaní spätnej väzby svojim rovesníkom. Posudzovanie kariérového vývinu je prezentované ako neustála a integrálna súčasť kariérovej výchovy všetkých žiakov, ktorého cieľom je lepšie sebaopoznanie, vyhodnocovanie úrovne dosiahnutých zručností pre riadenie kariéry a je východiskom pre dlhodobé priebežné plánovanie svojho kariérového rozvoja.

Kapitola venovaná intervenciám je rozdelená na dve hlavné časti – nepriame intervencie a priame intervencie. Nepriame intervencie hovoria o tých aktivitách, do ktorých síce nie sú priamo zapojené deti či žiaci, zároveň však významne ovplyvňujú ich kariérový rozvoj a zvyšujú celkovú efektivitu priamych intervencií. Ide o zapojenie pre žiakov dôležitých osôb, ako sú napríklad rodičia, prostredníctvom informačných, osvetových či poradenských služieb. Zároveň však ide aj o systémové intervencie na úrovni školy, prostredníctvom ktorých sa vytvárajú v škole predpoklady pre plánovanie, zacielenie a komplexnosť KVaKP. Nepriame intervencie sú súčasťou práce na stratégii, vízii a cieľoch školy celkovo i v oblasti KVaKP a zahŕňajú i výber vyučovacích metód, prostredníctvom ktorých sa žiaci na jednotlivých predmetoch pripravujú na budúci svet práce.

V časti priame intervencie obsahové štandardy poskytujú stručnú charakteristiku činností uplatňovaných v KVaKP, ako sú skupinové programy a individuálne poradenstvo, rovesnícka podpora a poskytovanie informácií zo sveta vzdelávania i práce, ale i tvorba žiackeho kariérového portfólia. Tieto činnosti predstavujú starostlivosť, ktorá by v rámci poskytovania KVaKP v škole a v poradenských zaradeniach mala byť dostupná všetkým žiakom. Zároveň je potrebné vnímať

zvýšené nároky pri poskytovaní KVaKP pre deti a mladých ľudí, ktorým ich znevýhodnenie alebo životná situácia komplikuje optimálny kariérový rozvoj. Preto sú v intervenčnej časti zaradené aj state o podpore žiakov so zdravotným znevýhodnením, s intelektovým nadaním i žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktoré hovoria o špecifikách podpory pre tieto skupiny.

Príklad dobrej praxe ilustruje dôležité princípy poskytovania kvalitnej KVaKP. Hoci v príklade je opísaný príbeh žiačky so zdravotným znevýhodnením, podstatná časť intervencií sa odohráva v kontexte celej triedy a je určená všetkým žiakom. Špecifiká podpory žiačky so znevýhodnením sa zas darí realizovať vďaka spolupráci rôznych aktérov – triednej učiteľky, školskej špeciálnej pedagogičky, rodičov i kariérovej poradkyne, neskôr odborných zamestnancov na strednej škole.

Pri písaní obsahového štandardu autorský tím často narážal na dilemu, nakoľko sa má štandard prispôbovať aktuálnym reálnym možnostiam poskytovania KVaKP, ktoré sú poznačené výraznou personálnou a časovou poddimenzovanosťou, predovšetkým v školách. Obsahový štandard by totiž nemal vytvárať tlak na už i tak preťažených pedagógov a odborných zamestnancov. Zároveň sa však v obsahovom štandarde skrývala i príležitosť poukázať na význam pôsobenia kariérových poradcov a spolupracujúcich odborných a pedagogických zamestnancov pri podpore detí a mladých ľudí nielen pri výbere kariéry, ale pri celkovom plánovaní života a rozvoji zručností na to potrebných. Ako najlepšia sa nakoniec ukázala snaha dosiahnuť kompromis – vytvoriť taký obsahový štandard, ktorý by, s podporou procesných štandardov, identifikoval činnosti KVaKP v miere dostatočnej pre podporu kariérového vývinu všetkých žiakov, a zároveň by bol pri spolupráci všetkých zainteresovaných aktérov realistický a dosiahnuteľný. Na kritické posúdenie realizovateľnosti štandardu od odborníkov, ktorí KVaKP takpovediac „žijú“ v praxi, sa kládol veľký dôraz. Našou ambíciou ale zostáva, aby obsahové a procesné štandardy doplnili štandard výkonové, ktoré poukážu na potrebu navýšenia úväzkov pre kariérových poradcov na školách.

Pri zbieraní podnetov a v pripomienkovacom procese sa opakovane vynárala potreba doplniť obsahový štandard metodickými materiálmi, ktoré by ho spresňovali a tak sprevádzali kariérových poradcov zo škôl i poradenských zariadení pri jeho napĺňaní. Predovšetkým inovatívnejšie a doteraz menej podchytené témy, ako napríklad plán KVaKP v škole, tvorba žiackeho kariérového portfólia, rozvoj zručností pre riadenie kariéry v kontexte kariérového vývinu, si vyžadujú ďalšie rozpracovanie. Je potrebné taktiež myslieť na podporu kariérových poradcov prostredníctvom akreditovaných vzdelávacích programov, mentoringu a supervízie. Počas trvania NP Štandardy budeme na tieto potreby reflektovať; naďalej je napríklad možné zapojiť sa do akreditovaného vzdelávania *Inovatívne prvky v kariérovej výchove a poradenstve v školách*. Veríme, že sa na Slovensku podarí rozbehnúť systém podpory KVaKP, ktorý však pretrvá aj v nasledujúcich obdobiach.

Národný projekt Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie k inklúzii a úspešnosti na trhu práce sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk

www.minedu.sk

Citujte ako:

Jaššová, M. (2021). Akú prípravu na svet práce želáme (nielen svojim) deťom alebo ako sa písali štandardy pre kariérovú výchovu a kariérové poradenstvo v systéme výchovného poradenstva a prevencie. In: *Kariérové poradenstvo v teórii a praxi* [online], 2021 (20), str. 19-22. Dostupné na internete: <https://www.euroguidance.sk/>. ISSN 1338-8231